

فصلنامه اندیشه مهدویت و جامعه مطلوب

دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/jgsm>

مقاله پژوهشی

جهانی شدن و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

حسین غیبی پور: دانشجوی دکتری علوم ارتباطات اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد واحد شیراز، شیراز، ایران

محمدرضا قاندي^۱: دانشیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، واحد شیراز، دانشگاه آزاد واحد شیراز، شیراز، ایران

سوسن غیبی: دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده علوم پایه، دانشگاه شهر کرد، واحد شهر کرد، شهر کرد، ایران

دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۹ صص ۶۷-۷۶ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۶

چکیده

ترویج فرهنگ ایثار و شهادت جهت رسیدن به اهداف و آرمانهای دین مبین اسلام و معرفی آن در سطح جهان از شأن و منزلت بسیار بالایی برخوردار است. از این رو تحقیق و پژوهش پیرامون راههای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت حائز نکات بسیار ارزشمندی است که براساس آن میتوان به میزان اهمیت مسئله ایثار و گذشت در دین مبین اسلام پی برد. نیاز است بررسی علل، ریشه ها، بسترها، مؤلفه ها و پیامدها بصورت علمی و یکپارچه بررسی شود. بنابراین مقاله حاضر باهدف توصیف و تحلیل، به زمینه های مختلف ترویج فرهنگ ایثار و شهادت پرداخت و با استفاده از الگوی سیاست پژوهی، ابعاد مذکور به روش توصیفی - تحلیلی استخراج شده است. یافته ها نشان داد در فرهنگ قرآنی و اسلامی صداقت و ایثار دارای جایگاه ممتازی است تا انسان بواسطه آن از صراط مستقیم خارج نشود و در مقابل ناملایمات، دشواریها و ظلم و ستم مقاومت کند. ترویج فرهنگ ایثار و شهادت استقرار عدل جهانی را در پی خواهد داشت و پیامد فاصله گرفتن از این فرهنگ ذلت و گمراهی جوامع و دور ماندن از قافله نور و هدایت است.

کلید واژگان: جهانی شدن، فرهنگ، ایثار، شهادت

استناد: غیبی پور، حسین؛ قاندي، محمدرضا؛ سوسن، غیبی؛ (۱۴۰۴). جهانی شدن و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، فصل نامه اندیشه مهدویت و جامعه مطلوب، دوره ۱، شماره ۱، صص ۶۷-۷۶.

^۱ نویسنده مسئول: محمدرضا قاندي، پست الکترونیکی: ghaedi1302@gmail.com

مقدمه

فرهنگ ایثار و شهادت یکی از ارزشمندترین و مهم‌ترین جنبه‌های دین مبین اسلام و جوامع اسلامی است، ترویج و نفوذ این فرهنگ در سطح جهان و بین مردم یک جامعه، در تمامی بخش‌های مختلف آن جامعه می‌تواند تأثیر بسزائی داشته باشد این فرهنگ یکی از باارزش‌ترین هدف‌های عالی دین اسلام است. یکی از زمینه‌های فرهنگی مطرح در دین مبین اسلام و جوامع اسلامی راهکارهای ترویج ارزشهای دینی نظیر فرهنگ ایثار و شهادت میباشد که ترویج این ارزشها نقش و کارکردهای بسیاری نظیر حفظ ارزشهای دینی، عزت نفس، ایجاد وحدت جامعه، ایجاد روحیه ظلم ستیزی و عدالت طلبی را در پی خواهد داشت. ترویج بصورت مستقیم و یا غیر مستقیم و یا به صورت حضوری و یا غیر حضوری انجام میگیرد که روش حضوری همچون برگزاری سخنرانی‌ها، همایش‌ها، یادواره‌ها و غیره بدون واسطه و رودر و با مخاطب پیام خود را انتقال میدهد و در روش غیر حضوری مروجان پیام خود را بصورت غیرمستقیم و با استفاده از فضای مجازی، فیلم، مستندسازی، انتشار کتاب نسبت به انتقال پیام خود به مخاطبین اقدام می‌گردد و در این صورت ارتباط بین مخاطب و مروج بصورت همزمان شکل نمی‌گیرد (نورانی، ۱۳۸۸: ۲۳)

در هر جامعه‌ای تلاش میشود تا با استفاده از سیاست پژوهی کاربردی و نه صرف تئوری و دانشگاهی بلکه با تولید محتوا نسبت به ترویج اهداف، افکار و عقائد خود در زمینه‌های مختلف فرهنگی در سطح جامعه و جهان بسط و گسترش دهد. فرهنگ ایثار و شهادت تاکنون توسط مروجین و سفیران فرهنگی بسیار زیادی به طریق مختلفی نظیر اجرای برنامه‌ها، همایش‌ها، نقل قولها، ساخت و تهیه فیلم و تیزر تبلیغاتی و غیره صورت پذیرفته است اما پاسخ به این سوال که اجرای این برنامه‌ها تا کنون به چه میزانی توانسته است آن را بصورت جهانی انتقال و ترویج نماید جای بسی تحقیق و انجام کارهای پژوهشی دارد. هدف اصلی این مقاله نیز این است که با استفاده از ارائه راهکارهای مختلف تلاش نماید تا مروجین براساس این توصیه و راهکارها بتوانند زمینه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و جهانی کردن آن را فراهم سازند از این رو هدف از انجام این پروژه کمک به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت مهم تر از معرفی این ارزش دینی و معنوی به سراسر جهان و تلاش در جهانی کردن این مقوله بسیار مهم میباشد که برای رسیدن به این هدف ابتدا پرسش‌هایی مطرح و سپس فرضیه‌هایی بیان میشود به شرح ذیل به آنها اشاره مینمایم:

۱. ترویج فرهنگ ایثار و شهادت چگونه در سطح جهان عملیاتی و جهانی میشود؟
۲. مفاهیم مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت و ترویج آن در جوامع انسانی از چه روشهایی امکان پذیر است؟
۳. توصیه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در بین جوامع مختلف چیست؟
۴. راه کارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سطح جامعه و جهان کدامند؟
۵. باتوجه به نظرات کارشناسان و تحلیل یافته‌ها عملکرد مروجین فرهنگی در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت چگونه است؟

چارچوب نظری و مفهومی

۱. مبانی نظری

۱-۱. ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

همواره نهادهای علمی، فرهنگی و مذهبی و سازمانهای دولتی در نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تجربیات دوران جنگ تحمیلی و پس از آن یکی از برنامه‌ها و اهداف خود را در جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و شناساندن آن به جامعه جهانی بکار گرفته اند بطوریکه سازمانهای مرتبط به این امر موظف به اجرای برنامه‌های تدوین شده بوده و مسئولیت پاسخگویی برعهده آنها میباشد در کشور ایران قوه مجریه مسئول نظارت بر عملکرد نهادها و سازمانهای در جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت میباشد. به منظور ایجاد انسجام و هماهنگی و نظارت بر عملکرد دستگاههای مشمول بند

(د) ماده (۱۵۹) قانون برنامه سوم و همچنین استفاده از ظرفیتهای دستگاههای یادشده،

شورایی تحت عنوان شورای هماهنگی و نظارت بر امر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و ارائه تسهیلات و خدمات فرهنگی و هنری به ایثارگران به ریاست وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در کشور جمهوری اسلامی ایران تشکیل شد. (مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۱)

فرهنگ ایثار و شهادت در گستره تاریخ و در ادوار و اعصار گذشته به عنوان یکی از کارآمدترین و موثرترین عنصر همواره در پیشبرد اهداف و حفظ ارزشها و مقابله با دشمن در همه ادیان مطرح بوده است. چنانچه حتی در ادیان اساطیری هم اعم از توتم و تابو و ادیان مترقی چون بت پرستی، خورشید پرستی، ستاره پرستی و ... و در نگاهی دیگر در ادیان آسمانی مسیحیت یهودیت و اسلام که شیوه زندگی شان بر اساس فدا شدن، از خود شگذاشتن و دلیری و جنگاوری و کشته شدن برای آباد ماندن سرزمین مادر و اجدادی است (محمود آبادی، ۱۳۸۷، ص ۵۵)

قرآن کریم با بیان شواهد و نمونه ها، ایثار و شهادت را در ابعاد مختلف ستوده و ویژگی هایی را برای آن بیان کرده است و شهید را به بهترین وجه تعریف می کند که بشر به راحتی نمی تواند به عمق معنای آن دست یابد. (و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل الله امواتٌ بل احياء ولكن لا تشعرون)

(بقره، ۱۵۴)

۱-۲. جامعه پذیری و چگونگی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

جامعه پذیری

جامعه پذیری یا اجتماعی شدن جریانی است که از طریق آن فرد با هنجارهای جامعه آشنا می شود، آن را می آموزد و به مرحله ای اجرا در می آورد تا بتواند متناسب با هنجارهای گروه و جامعه ای که در آن به سر می برد، زندگی کند. پس "جامعه پذیری" جریانی است که فرد عملاً با زندگی گروهی "هم سازی" می کند؛ بنابراین فرد "جامعه پذیر" کسی است که بر اثر "هم نوا" شدن با هنجارهای گروهی، وظایف گروهی را پذیرفته و راه های همکاری را شناخته و بدین سبب دارای رفتاری است که مورد پسند گروه است. "هم نوایی شخص" با هنجارهای اجتماعی که مایه جامعه پذیری است، دو جنبه دارد: مجاب شدن یا هم نوایی عمقی و اجابت یا هم نوایی سطحی (و ثوقی و نیک خلق، ۱۳۷۴، ص ۱۲۵-۱۲۴).

فرهنگ پذیری

فرهنگ پذیری جریان تدریجی و عمیق جامعه پذیری است. اگر جریان جامعه پذیری عمیقاً صورت گیرد و دوام آورد، افراد رفته رفته در زندگی مشترک جامعه خود سهیم می شوند، راه و رسم آن ها را می آموزند و خود را با آن سازگار می سازند و مانند سایر اعضای جامعه می گردند. بنابراین "فرهنگ پذیری" جریانی است که فرد زمینه های فرهنگی را می شناسد و به طور ژرف و عمیق می پذیرد و خود را با آن سازگار می کند. در صورت فرهنگ پذیر شدن، فرد کمتر دچار تناقض، سرگردانی و حیرانی می گردد و در حقیقت در ذهن و عمل خویش کمتر تفاوت می بیند؛ آنچه را اعتقاد دارد عمل می کند و آنچه را عمل می کند که به آن معتقد است. و لذا دچار نابسامانی اجتماعی و یا ناهنجاری رفتاری نمی گردد" (و ثوقی و نیک خلق، ۱۳۷۴، ص ۱۲۵).

پس به طور خلاصه می توان گفت: هم نوایی و سازگاری با هنجارهای جامعه و موازین اخلاقی دو جنبه دارد: یکی ساده، سطحی، صوری و ظاهری است، دیگری ژرف، عمیق، پیچیده و درونی است. نوع اول را "جامعه پذیری" و نوع دوم را "فرهنگ پذیری" می نامند (و ثوقی و نیک خلق، ۱۳۷۴، ص ۱۲۸).

۱-۳. مقایسه فرهنگ ایثار و شهادت با رفتار شهروند سازمانی

امروزه شاهد مطرح شدن مفهوم جدیدی در ادبیات رفتار سازمانی می باشیم. رهبران و مدیران سازمان به دنبال راه کار جدیدی هستند تا به وسیله آن بتوانند نوعی تعهد و انگیزه در جامعه ایجاد کنند. یکی از این مفاهیم جدید رفتار شهروندی سازمانی می باشد که می کوشد سازمان را به مجموعه ای متعهد و با انگیزه تبدیل نماید. رفتار شهروندی سازمانی شامل رفتارهای اختیاری کارکنان است که

جزء وظایف رسمی آن‌ها نیست و مستقیماً توسط سیستم رسمی پاداش سازمان در نظر گرفته نمی‌شود ولی میزان اثر بخشی کلی سازمان را افزایش می‌دهد. اما با توجه به گفته ریچارد دفت سازمان‌ها نهادهایی برگرفته از متن اجتماع خود می‌باشند و در حقیقت فرهنگ سازمانی متأثر از جریان‌های فرهنگی جامعه می‌باشد (دفت، ۱۳۷۸، ص ۶۴۵-۶۴۳).

به همین منظور، مدیران برای اصلاح و کارآمد کردن سازمان خود باید به جایی فراتر از سازمان بیندیشند. و این مسأله بر اهمیت فرهنگ ایثار و شهادت و نقش آن در حرکت جامعه و اجزاء آن تاکید می‌کند. امری که غفلت از آن نتایج غیرقابل جبرانی به همراه خواهد داشت.

۲. تعریف مفاهیم

فرهنگ:

فرهنگ مفهوم گسترده‌است که شامل ارزش‌های اجتماعی و هنجارهای موجود در جوامع بشری و همچنین دانش، باورها، هنرها، قوانین، آداب و رسوم، توانایی‌ها و عادت‌های افراد گروه یا جامعه می‌شود. (تیلور، ۱۸۷۱)

رفتار قابل قبول یک جامعه را تعیین می‌کند؛ و به عنوان راهنمای نحوه رفتار، پوشش لباس، زبان، و حرکت در یک موقعیت خاص و همچنین انتظارات در یک گروه اجتماعی عمل می‌کند. (بهمردی، ۱۳۹۰)

ترویج:

ترویج در فرهنگ لغت به معنای رواج دادن، رونق دادن، رواکردن چیزی، نوعی تغییر در نگرش افکار عمومی، نفوذ در افکار جهت رسیدن به اهداف و برنامه‌های از پیش تعیین شده

فرهنگ ایثار و شهادت:

شهادت یکی از غنی‌ترین گنجینه‌های فرهنگ اسلامی است که جلوه‌های اعجاب‌انگیز آن در طول سالهای انقلاب و دفاع مقدس به روشنی آشکار گردید و شگرف‌ترین و عظیم‌ترین صحنه‌های از خود گذشتگی انسان‌ها در آن تبلور یافت شهادت مکتب سازنده‌ای است که شگرف‌ترین اثرات بر آن مرتبط است و ملت ما با ارزش گذاری بر حرکت شهدا و مقابله با فرصت طلبان در سطح جهان، اجازه‌ی کوچکترین استفاده‌ی ابزاری از آنان را برای مقاصد سیاسی و اقتصادی خود نخواهد داد. ضرورت توجه به فرهنگ ایثار و شهادت و همچنین ترویج آن در جامعه و مشاهده‌ی آثار و کارکردهای مثبت آن در گروه داشتن باور عمیق و اندیشه‌ی بلند است و می‌بایست چنین تفکری را با ساز و کارهای مناسب بصورت عمیق در بین مردم جهان نهادینه ساخت و واضح است که شناسایی راهها و اتخاذ شیوه‌هایی که بتواند این فرهنگ را به بهترین شکل ممکن در جامعه و جهان مطرح سازد، نیازمند بررسی دقیق، همه‌جانبه و مستمر است و یقیناً دست اندرکاران این حوزه باید به این مسئله توجه جدی داشته باشند چرا که عمل به این وظیفه خطیر در نهایت به بیداری و آگاهی جامعه نسبت به مقوله‌ی ایثار و شهادت منجر خواهد شد. (پایگاه اطلاع رسانی بنیاد شهید و امور ایثارگران، ۱۳۹۹)

ترویج فرهنگ ایثار و شهادت:

ترویج ارزش‌ها، باورها اعتقادات، فرهنگ بذل و بخش، از خودگذشتگی تا مرحله ازدست دادن جان و نشان دادن خلق و خوی ایثارگران، جانبازان و شهداء در زمره بهترین انسانهای موجود در روی کره زمین برای نشان دادن ارزشهای دینی جامعه اسلامی به جهان و جهانیان و سطوح و گروههای مختلف انسانی به منظور تغییر و نفوذ در افکار عمومی را ترویج فرهنگ ایثار و شهادت می‌گویند (مسعودی، ۱۳۹۱)

مفهوم جهانی شدن:

جهانی شدن به عنوان یکی از مهم‌ترین ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در روابط بین کشورهای توسعه‌یافته و کمتر توسعه‌یافته آشکار شده است جهانی شدن تاثیر فراگیری بر توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به ویژه بر کشورهای کمتر توسعه یافته گذاشته است.

جهانی شدن رایج‌ترین مفهوم دهه ۱۹۹۰ می‌باشد که بایستی توسط همه کشورها به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته به منظور تداوم به دست آوردن منافع بهینه در نظر گرفته شود.

(واترز، ۲۰۰۱)

۳. پیشینه تجربی پژوهش

در جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت پژوهش‌ها و مقالات علمی بسیار زیادی به چشم می‌خورد که به صورت اجمال برخی از آنها عبارتند از: سیاست پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (حمیدمسعودی، ۱۳۹۵)، راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه (هاشمی، ۱۳۸۹)، مهمترین روشهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (بهمنی، ۱۳۸۹)، رویکرد انتقال فرهنگ ایثار و شهادت (تقوی، ۱۳۹۰)، استفاده از اردوهای راهیان نور در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (ایبا و خانی، ۱۳۹۱)، ترویج فرهنگ «ایثار و شهادت» به کمک برنامه درسی (نعمت اله موسی پور، ۱۳۹۱)، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در انقلاب حسینی با رویکردی بر آموزه‌های دینی (نسرین بیرانوند و همکاران، ۱۳۹۴)، تبیین راه کارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه (اژدر شمشانی، ۱۳۹۴)، راه کارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت با تاکید بر مسجد (عباسپور، ۱۳۸۲)، آسیب شناسی شیوه‌های ترویج فرهنگ و ایثار (نورانی، ۱۳۸۹)، استفاده از نهادهای آموزشی مهمترین روش ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (بهمنی، ۱۳۸۹)، ارائه مدلی مبنی بر مدیریت دانش جهت ترویج فرهنگ دفاع مقدس (رشید و پاشائی، ۱۳۹۱)، تدوین الگوی اسلامی پیشرفت با توجه به دوران دفاع مقدس (اعلائی، ۱۳۹۱)، مساله دفاع مقدس و هویت ملی (ولی پور، ۱۳۸۴)

مقاله‌های فوق از جمله پژوهش‌هایی در حوزه فرهنگ ایثار و شهادت می‌باشند که در روند تهیه این پژوهش از آنها کمک گرفته شد. که جا دارد صمیمانه از زحمات و تلاش این عزیزان کمال تشکر و سپاس فراوان داشته باشم.

۴. روش تحقیق

این پژوهش تنها به دنبال توصیف و یا تبیین وقایع و رخدادها و تاریخی گذشته نمی باشد نیست بلکه با رویکرد آینده پژوهی تلاش میکند تا ضمن شناخت و تحلیل مسائل و مشکلات نسبت به ارائه راه حل‌های مناسبی برای مواجهه با تهاجمات فرهنگی و حفظ ارزشهای دینی و باورهای اعتقادی مردم در آینده تلاش نماید.

این پژوهش سعی نمود ضمن بکارگیری روشهای مختلف نظیر روش سیاست پژوهی و نظر خواهی از کارشناسان و صاحب نظران نسبت به بیان گردآوری و جمع آوری مطالب و منابع اقدام نماید.

فرایند سیاست پژوهی شامل پنج مرحله (آماده سازی، مفهوم سازی، تحلیل تکنیکی، تحلیل توصیه‌ها و انتقال نتایج است) که در اغلب پژوهش‌ها تلاش میشود بصورت کامل پوشش داده شود و در هر یک از مراحل فوق ممکن است ضعفی وجود داشته باشد (احمدزهرانی، ۳۷، ۱۳۹۳)

در پژوهش حاضر با توجه به اهمیت و جایگاه موضوع از ابزارهای گردآوری بانک اطلاعاتی، نمونه برداری از پایگاههای علمی، مقالات علمی و مجلات و روش کتابخانه‌ای استفاده شده است.

۵. یافته‌های پژوهش: (براساس سوالات اصلی پژوهش حاضر به ارائه یافته‌های حاصل از آن می‌پردازیم):

۵-۱. آماده سازی زمینه‌های لازم در جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

مسأله اصلی این پژوهش این است که با جایگزین شدن فرهنگ بی مبالاتی و تن پروری و نیز ایجاد فضای ترس و ناامنی در جامعه از مهمترین عوامل عدم تحقق ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جوامع ملی و بین المللی شده است. جامعه ای که مردم آن برای رهایی از خطرها و تهدیدها، چشم انتظار حرکت دیگرانند، گرفتار فرهنگ شوم تن پروری و بی مبالاتی می شوند. جامعه ای که شهیدپرور نباشد، ناگزیر می شود زیر بار ذلت سلطه کسانی برود که از مرگ نمی هراسند یا از شهادت باکی ندارند. جامعه ای که برای دفاع از حریم دین و ناموس، جوانانی ندارد که مرگ را زندگی دوباره بدانند و در برابر ظلم و تجاوز هیچ مقاومتی از خود نشان چنین جامعه ای سرشار از ترس و ناامنی خواهد شد.

از اینرو نهادهای فرهنگی مرتبط جهت عملیاتی کردن ترویج فرهنگ ایثار و شهادت مطابق با جدول شماره ۱ نسبت به انجام برنامه های مختلفی در سطح جامعه اقدام مینمایند

جدول شماره ۱: انجام برنامه های عملیاتی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

نوع فعالیت	فراوانی	درصد	نوع فعالیت	فراوانی	درصد
ساخت برنامه و تیزر تبلیغاتی	۳۰	۹,۵۰	پخش اخبار	۲۵	۹,۳۴
برگزاری یادواره شهدا	۲۵	۹,۳۴	میزگردهای کارشناسی	۲۰	۶,۰۱
برگزاری همایش و کنفرانس	۲۳	۸,۵۸	گزارش های تحلیلی	۲۴	۹,۳۴
پخش فیلم، مستند	۳۰	۹,۵۰	چاپ و نشر مقالات	۲۵	۹,۳۴
برگزاری مراسم های سخنرانی	۲۵	۹,۳۴	تهیه پوستر، سروده ها و موسیقی	۱۸	۵,۱۰
تشکیل گروه در فضای مجازی	۳۰	۹,۵۰	مصاحبه با ایثارگران	۱۸	۵,۱۰

که در صورت عدم احساس مسئولیت مسئولین ذیربط، جایگزینی حس جاه طلبی و توجه به جایگاه پست و مقام در برخی از سازمانها بجای حس وطن پرستی و توجه به نیت و خلوص شهداء و همچنین ارائه آمار و عملکرد غیر واقعی میتواند به میزان زیادی این پژوهش را از رسیدن به هدف خود که همان ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سطح جهان میباشد دور سازد

۵-۲). عوامل مؤثر بر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

علی رغم اینکه فرهنگ به عنوان مجموعه باورها و امکانات مادی که قابلیت انتقال از نسلی به نسل دیگر را دارد، عواملی نیز میتواند باعث مخدوش شدن آن و در نهایت به ضدارزش تبدیل شود که برخی از این عوامل عبارتند از:

- * عدم توجه به خواسته های ایثارگران، خانواده های شهدا و جانبازان بویژه جانبازان ضایعه نخاعی در زمینه های مختلف رفاهی.
- * یاس و ناامیدی قشرهای مختلف جامعه بویژه جوانان در هنگام مواجه با مشکلات زندگی از جمله مسائل اقتصادی و تورم که منجر به غرب زدگی و باعث نفوذ سلطه بیگانگان بر تفکر آنها خواهد شد.
- * عادی شدن سیاسی کاری، جناح بندی و قومیت مداری که عرصه را بر منطق خواهی و حق محوری و ایثار تنگ می کند.
- * سوء استفاده های برخی از ایثارگران و جانبازان از موقعیت فعلی خود در جهت رسیدن به اهداف مادی و دنیوی.
- * حضور فرهنگ ریا و تملق که در در راستای حفظ منافع فردی باشد.
- علی رغم وجود عوامل و مشکلات گوناگون در جهت ترویج صحیح فرهنگ ایثار و شهادت مقام معظم رهبری مؤلفه هایی را به شرح ذیل ترسیم نمودند که در صورت رعایت هر کدام از این مؤلفه ها زمینه برای ترویج بهتر و صحیح تر فرهنگ ایثار و شهادت مهیا خواهد شد.

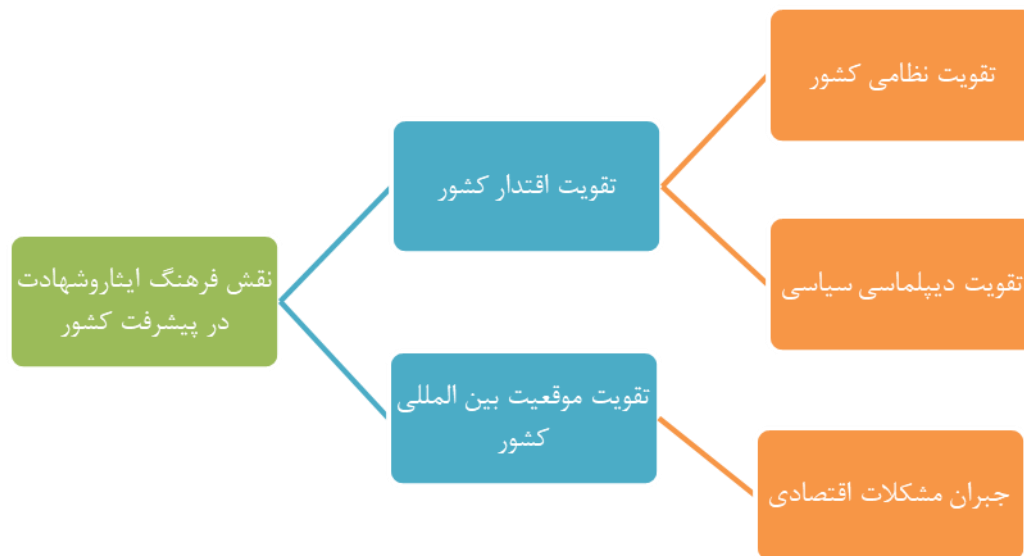
نمودار شماره ۱ مؤلفه های فرهنگ ایثار و شهادت از نگاه رهبری

۳-۵. زمینه های اقتصادی اثرگذار بر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

- * زدوبندهای اقتصادی و مافیای پول و قدرت یکی از عوامل تاثیر گذار بر روند ترویج فرهنگ از جامعه ای به جامعه دیگر خواهد شد ؛
- * عدم وجود امنیت شغلی و ترس از دست دادن جایگاه منجر به عدم تحقق اهداف و آرمانهای شهداء و ایثارگران و همچنین باعث خلل در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت خواهد شد؛
- * برتری افراد ثروتمند بواسطه داشتن قدرت مالی سبب تضعیف ارزش های اخلاقی و انسانی می شود که این موضوع عرصه را برای سودجویی و خودمحموری آماده می سازد؛
- * تورم بسیار بالا و وضعیت معیشتی تاسف بار اکثریت جامعه یا زندگی بسیار مرفه برخی افراد، علاوه بر ایجاد فاصله طبقاتی شدید، در عمل در تضاد با اهداف شهداست. پی آمد تداوم چنین وضعیت اقتصادی، کم رنگ شدن ارزش ها و تباهی اخلاق است؛ چرا که انسان گرسنه ایمان ندارد؛ چه رسد به آنکه شأن و قداست شهدا را پاسداری کند.

نمودار شماره ۲ نقش ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در پیشرفت کشور از نگاه رهبری

۴-۵. زمینه های بین المللی اثرگذار بر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

جهانی شدن

فرآیند جهانی شدن، همه حوزه های زندگی فردی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار می دهد و کشمکش های اقتصادی در کنار انگیزه های پیشرفت جایگاه اقتصادی، در اولویت اهداف جوامع قرار می گیرد و به تبع آن روح و جوهره ایثار و شهادت کم فروغ می گردد.

گسترش رسانه های ارتباطی

گسترش شبکه های اطلاع رسانی و ماهواره ای و ارتباطی و سرعت انتقال اطلاعات در جوامع، استحاله فرهنگی و تغییر ارزش ها و هنجارهای اجتماعی را ممکن می سازد. به تبع این تغییر فرهنگی، هم زمان با افزایش عقلانیت مادی گرا، پدیده شک و تردید، مفاهیمی را هم به چالش می کشاند که در این مورد، فرهنگ ایثار و از خودگذشتگی و نهایت آن فلسفه شهادت هم کم رنگ می گردد.

۶. انتقال نهائی پژوهش

آخرین مرحله از سیاست پژوهی این تحقیق توصیه از طریق جایگاه و نوع ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در قالب یک گزارش مفصل به نهادهای فرهنگی ذیربط نظیر بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، شورای هماهنگی تبلیغات، دفتر حفظ آثار و نشر وغیره داده شود و انتظار میرود دستگاههای مافوق ضمن ابلاغ به کلیه مجموعه تحت امر جهت نسبت به اجرای یافته های آن اقدام نمایند.

چراکه فراگیر شدن فرهنگ ایثار در جامعه، زمینه های رشد و رونق بسیاری دیگر از ارزش های اخلاقی و هنجارهای رفتاری را فراهم می کند. در سایه چنین فرهنگی است که روحیه تعاون و همکاری، احساس مسئولیت در قبال سرنوشت و معیشت دیگران و تلاش برای مفید بودن برای دیگران، در افراد و آحاد مختلف جامعه، مجال بروز، رشد و تحکیم می یابد. همچنین روحیه قناعت، ساده زیستی و تواضع، در جامعه و جهان فراگیر می شود.

۷. نتیجه گیری

در این پژوهش، در کنار دیگر اهداف ذکر شده در طرح پژوهش، راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت را بررسی و با رویکردی دینی و جامعه شناختی، مسئله را واقع بینانه، علمی و همه جانبه تحلیل کردیم. بنابراین، در قالب چارچوبی مشخص و منسجم، پس از تبیین ضرورت و اهداف پژوهش و تشریح مفهوم ایثار و گذشت، به بررسی مسائلی همچون مرجع دینی فرهنگ ایثارطلبی و رابطه آن با ارزش ها و ایدئولوژی های متعالی و سازنده، شاخص های ایثار و فضیلت های آن و چالش های موجود در فرهنگ ایثار و شهادت پرداختیم.

در نهایت، راهکارهایی عملی برای ترویج این فرهنگ در جامعه جهانی شدن را پیشنهاد دادیم و نتیجه گرفتیم با پایان جنگ و انقلاب، نباید شهدا، ایثارگران و فداکاری‌های آنان فراموش شود؛ زیرا نسل جدید، تنها با خاطرات آنان روبه‌روست و باید این نسل را با شهدا و ایثارگران و فرهنگی که به آن پای‌بند بودند، آشنا کنیم و ارزش و اهمیت کار آنها را در جامعه و جهان روشن سازیم؛ زیرا جامعه‌ای که آرمان شهدا و ایثارگران و جانبازان را به خوبی درک و ترویج کند، از کارکردهای مثبت آن که گسترش معنویت در جامعه، کاهش فساد و ناهنجاری و در پی آن شکل‌گیری محیط انسانی سالم و الهی است، بهره خواهد برد و هیچ عامل دیگری حتی ثروت هم نخواهد توانست با آن رقابت کند.

همه این کارکردها در «فرهنگ ایثار و شهادت» متجلی است که می‌توان از آن به عنوان نگهبان حقیقی دژ محکم دین و اسلام نام برد؛ زیرا این فرهنگ به زندگی انسان‌ها معنا می‌دهد و آنها را از رخوت و بیگانگی خارج می‌کند. همچنین به آنها هویت دینی می‌بخشد و در مسیر الهی مقاوم و پایدار می‌سازد. تداوم زندگی، در نهایت نیز رفاه، آسایش و امنیت در ابعاد گوناگون را برای هم‌نوعان به ارمغان می‌آورد.

خداوند متعال در قرآن کریم، هدف از آفرینش جن و انس را بندگی حق تعالی ذکر فرموده و برای هدایت و رساندن انسان به عالی‌ترین درجات ممکن، پیامبران را مبعوث کرده است. در این راستا، حضرت محمد صلی الله علیه و آله به عنوان خاتم الانبیا برگزیده شد و قرآن کریم به عنوان دستورالعمل زندگی بشر نازل شد تا انسان به جایگاه واقعی خویش دست یابد.

فرهنگ جهاد و شهادت در ذات دین اسلام و به ویژه تشیع علوی وجود دارد، ولی برای نهادینه کردن این فرهنگ غنی و عزت‌بخش باید کوشید که آن را به صورت فرهنگ عمومی در جامعه و جهان درآورد.

برای تحقق این امر مهم، باید به گونه‌ای اقدام کرد که آثار و پی‌آمدهای مثبت آنکه بستر انتقال این فرهنگ به جهان است و در نزد تمامی مردم و دیگر فرهنگ‌های دنیا پذیرفته شود. باید در فرهنگ ایثار و شهادت به جوهره اصلی مفاهیم، یعنی از خودگذشتگی توجه داشت و در ترویج این فرهنگ، عوامل اثرگذار بر کاهش کارآیی تبلیغات در این حوزه را شناخت. در این راستا، تلاش موجدانه و هدفمند فرهنگ‌سازان حوزه ایثار و شهادت، باید عینیت‌بخشی به فلسفه وجودی ایثارگران و شهدا باشد.

در فرهنگ قرآنی که فرهنگ زندگی شرافت‌مندانه در دنیا و سعادت در عالم باقی است، صداقت و شهادت، دارای جایگاه ممتازی است تا انسان از صراط مستقیم منحرف نشود و در مقابل ناملایمات، دشواری‌ها، ستم‌ها و... بایستد و مزد خود را از خالق بی‌همتا دریافت کند. رواج فرهنگ جهاد و شهادت، استقرار عدل جهانی را در پی خواهد داشت و پی‌آمد فاصله گرفتن از این فرهنگ، ذلت و گمراهی جوامع و دور ماندن از قافله نور و هدایت است.

امید است بشریت امکان بازگشت به رسالت معنوی و ملکوتی خود را از دست ندهد، بلکه توفیق شناخت و عمل به آن را به دست آورد و از این راه تمام تلاش‌ها و دانش‌ها در جهت بهبود جوامع و سعادت واقعی انسان‌ها استفاده شود و تمدن‌های بی‌جان، با روح ایمان جان گیرد و معنای حقیقی زندگی در تمام ابعاد شخصیت انسانی گسترش یابد.

حماسه بزرگ هشت سال دفاع مقدس باید به عنوان میراثی گران‌سنگ در ذهن ملت ایران باقی‌وبه جهانیان معرفی گردد، و از آفت تحریف در امان بماند. تنها در این صورت است که آیندگان و کسانی که دوران پرافتخار دفاع مقدس را درک نکرده‌اند، می‌توانند این میراث را در منظر دیدگان خویش قرار دهند و از اندوخته‌های گران‌بهای آن سود جویند. بدیهی است امروز ملت ما با داشتن مفاخر و دستاوردهای گران‌بهای دوران دفاع مقدس، در تدوین الگوی فرهنگی، نیازمند دریافت مبانی تئوریک متناسب با تحول از دیگران نیست. بی‌ایمانی به خدا و قیامت، دنیادوستی و پیروی از شهوت‌ها، پایه‌های ایثار را سست می‌سازد.

مسئولان فرهنگی در درجه نخست، موظفند به پیروی از پیامبران، بنیادهای ایمان به خدا و رستخیز را در بین مردم دنیا مستحکم سازند و آنها را به تلاش بیشتر و آبادانی زندگی دنیوی متوجه کنند. بنابراین، بزرگ‌ترین آسیب برای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، آسیب‌های اعتقادی و اقتصادی است. رسیدگی عاقلانه و منطقی به ایثارگران و وابستگان درجه اول آنها، میزان از جان گذشتگی در راه اسلام را بالا می‌برد؛ زیرا معلول شدن و بی‌سرپرست ماندن زن و فرزند، یکی از دغدغه‌ها و دل‌مشغولی افراد، قبل از ایثار و شهادت است.

از دیگر آسیب‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، تضاد عمل مروجان با سخن آنهاست. بنابراین، لازم است مروجان فرهنگ ایثار و شهادت، خود، ایثارگر و اهل عمل و انسان‌هایی وارسته باشند و با شناخت مخاطب و متناسب با کشش فکری او سخن گویند. همچنین

تبلیغ‌های دروغ و بزرگ‌نمایی در عملیات جنگی، مثل پیروز شدن یک نفر بر صد نفر، به شدت بهره‌یزند که این کار نه تنها سازنده نیست، بلکه ویرانگر است. امید است که حق تعالی بپذیرد.

منابع:

- نورانی، حسین (۱۳۸۸)، آسیب شناسی شیوه های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، پایگاه اینترنتی پایداری.
- موسی پور، نعمت اله (۱۳۹۱) ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به کمک برنامه درسی در دوره ابتدائی
- تقوی، محمد رضا (۱۳۹۰)، نظریه پردازش، پذیرش و پرورش دین، نشریه تربیت اسلامی س ۶، ش ۱۲ ص ۷۵-۱۰۳
- ابیا، حمید؛ خانی، مهدی (۱۳۹۱)؛ (اثربخشی قدرت نرم برنامه های راهیان نور) فصلنامه مطالعات قدرت نرم، س ۲، ش ۷، ص ۹-۲۷
- بهمنی، فرانک (۱۳۸۹)؛ راهکارهای تقویت فرهنگ ایثار و شهادت بین دانش آموزان و دانشجویان، مجموعه مقالات همایش ملی فرهنگ و ایثار، دانشگاه زنجان
- هاشمی، علی (۱۳۸۹)؛ راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، مجموعه مقالات همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت، دانشگاه زنجان
- مسعودی، حمید (۱۳۹۵)؛ سیاست پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در سازمانهای استان خراسان رضوی
- پایگاه اطلاع رسانی بنیاد شهید. (۱۳۹۹) راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه
- احمدی زهرانی، مریم (۱۳۹۳)؛ (سیاست پژوهی، عامل موفقیت سیاستگذاران)، نشریه راهبرد توسعه س ۱۰، ش ۳۷، ص ۳۶-۵۸
- جمعی از نویسندگان، مجموعه مقالات نشست علمی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، با همکاری بنیاد شهید و امور ایثارگران استان قم، قم، بنیاد شهید و امور ایثارگران، ۱۳۷۹
- سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران استان فارس، تحقیقات و مطالعات بسیج، ۱۳۸۳.
- کتاب قرآن کریم، (سوره بقره آیه ۱۵۴) ترجمه: حسین انصاریان.

پایگاه اینترنتی

- پایگاه اطلاع رسانی بنیاد شهید. راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه
- سایت تبیان.
- سایت فرهنگ ایثار و شهادت.
- سایت منتخب تفاسیر معارف قرآن
- فصلنامه علمی مطالعات روابط بین الملل
- پایگاه اطلاع رسانی حوزه گنجینه معارف
- بررسی مولفه های فرهنگ ایثار و شهادت در اندیشه ی شهید مطهر
- Tylor, Edward. (۱۸۷۱). Primitive Culture. Vol ۱. New York: J.P. Putnam's Son Publishers.
- Waters, M (۲۰۰۱), Globalization, London: Routledge